

ELERTIA

BIZITZA

Dima, gizaseme askoren sorleku jator, entzute aundi-koena ziurki. Ementxe dau bere jaiotetxea, Emaldi auzunean, karmeldar eta olerkari errime izan jakun Aita Frantzisko Atutxa'k, ementxe jaioa dogu-ta 1908'ko garagarriaren 23'an.

Larrea'ko karmeldar Ikastetxean egin zituan, lau urtetan beintzat, bere ikasketak, latin eta onen inguruko gramatika, matematika, kondaira, lutelesti ta abar ikasiz Berton osotu eban gero asi-barrien urtean, 1926'an bere burua ziñez Jainkoari eskifirik. Markiña'n ikasi zituan ele-ederra, asketika ta mistika; Gasteiz'en, barriz, Filosofia ta ingurukoak iru urtez. 1931'an, Teologi lenengo urtea amaitu ebanean, Erkal zalapartak zirala-ta, beste askoren artean, Ameriketara joan bear izan eban, Txile'n amaiturik bere eliz-karrera. 1933'an apaizgoa artu eban. Arrezkero, Txile'n ibilli jakun arima-zain; 1965'tik, ostera, Peru'n.

Txile'n, Txukunko'ko Ikastetxean luzaro egon zan maisu. Aurrean zituan arazoak artez beteten zekian, eta dala Txile'n, dala Peru'n Kristoren Berri Ona zabaltzen etzan e^gundo asneru. Asko ikasia ta irakurria zanez,

Jotzen zituan ezker, aren jarduna beti zan adigarri; ez eban nai itz utsik, ez orbelik: zarata bakoak, mamin soil ziran aren izkirimiriak be.

Urri ebillen osasunaz, beti makal samar. Txit sentikorra zan, urduri ta bizia. Begiak su ta salda eukazan geienik, eta oiñak bizkor erbiaren pareko. Otzak geiago egin oi eutsan, eta Euskalerrira etorten zanetan, gorriak ikusi bear izaten zituan. 1972'an, beste batzutan lez, Probintzi-ko Batzar nagusira etorri jakun, eta ondoren, Larrea'n igaro ebazan pare bat illabete, baiña otzaren otzaz gelatik urteke. Peru'ra biurtu ta Lima'n il zan 1973'ko garagarri-luren 27'an.

Lekaide ona, neke-miñen arragoan garbitua. Zeru-bizitan barru-zabalekoa, zuzena maite ebana; beti egizale, arteza, Jainkoagan sustraiak sakon egindakoa.

EUSKAL LANA

Euskal erritik asago ibillita be, maite eban jaio zan lur-txatala, euskal lur-txokoa; eta euskalduna bere lur gainean, onek ditun doai ta edertasun guztiekin. Ez eban iñoiz urruñatu ez utsean euki bere amak erakutsi eutson izkuntza. Naiko idatzi eban or-emen, «Emaldiko», «Atutxa», «Orlo» ta «Eltzegor» izengoitiak beñik-bein erabillirik bere lanak izenpetzean.

AITA FRANTXISKO
ATUTXA,

(1908

Setaz eta barne-deiz olerkari genduan A. Atutxa, zoriak ortarako lagundu ez ba'eutsan be. Markiña'n ele-eder (literatura) ikasle zala, 1927'ranta, zirriboratu ebazan aren lenengo lanak itz lauz, au da, prosaz eta bertsoz agertzen dira Donostia'ko «Euskal-Esnalea»n, gerora be lau urtez beintzat ortan jardunik. Gero, baiña, Txile'n eta bazterretan, beste arlo batzuei oratu bearra izanik, ez eban astirik ez gogo aundirik izan neurtitz gaietarako, naiz-ta, berak diñoskunez, euskal arnasa jatorrak ortara

Arildu euskuzan gutun, artikulu ta poesiak arnas bardiñez usain-gozotuak dagoz. Donostia'ko «Euskal-Esnalea»n eta Zornotza'ko «Karmen'go Argia»n idatzi eban geien bat; aldizkari bi oneitan daukaguz aren lanetatik: «Izaki onak», «Txorizua», «Euskera», «Leyotik», «Agur», «Basetxea», «Batua», «Urkiola'ra», «Kaskailuak», «Udabarria», «Larramendi'ko sorgiñak», eta abar.

Nik, neure *Milla euskal Olerki eder* poesi-sorta osozterakoan, olerki batzuk eskatu neutsozan, eta aitatu oneitaz kanpo, ez eban aitatzerik be gure izan; «beste nire olerki edo zereko zer guztiak erre kara bota zeinkez», ziraustan apaltasunez.

Baiña ez, geroztik be erabilli euskun bere luma zorrazta, «Mugarra Begiraria» biribiltzeko batez be. Txile'ko uri nagusian ateratzen zan «Euzkadi»n idazle izan zan, 1945'ranta «Urlo» izenordez lanak firmaturik.

«MUGARRA BEGIRARIA» POEMA

Aren lanik ederrena berau dogu, euskal poema bipilla, Karakas'eko «Gudari» argital-etxeak 1969'an atera eutsona. 94 orrialde daukaz. 2.005 bertso guztira. Euskeraz eta erderaz.

OLERKARI 1973)

Erbestean aberri-miñez bizitakoak egiña dozu poema au, eta ba-dau bere garrantzia, dudarik bage. Muiñari ikutu nai izan ezker, sarrera lez «Argitasunak» dakaz amabost orrialdetan; ondoren, «Azalekotzat», amar aa eta azkenean beste bederatziko bat, lan osoaren ertz eta zertzeladak berezituz. Bion tartean, barriz, olerki oneik: «Ateria» (5 aapaldi), «Erbestean» (20 aapaldi), «Ireltxuaren deia» (24 aapaldi), «Gernika'rena» (36 aapaldi), «Aretxarena» (43 aapaldi), «Mugarra begi aapaldi», «Txabola ta yatorria» (43 aapaldi), «Urrunetik urrunera» (24 aapaldi), «Gauberanduan» (28 aapaldi), «Aindiako otsa» (14 aapaldi), «Eguantza» (21 aapaldi). Amaieran iztegi labur bat damosku.

Mañari gaiñeko aitz-tontor ospetsua da Mugarra. Ego-aldera begitu ezker, Oiz, Bizkargi, Kantauri itxaso; sortaldera, Eskubaratz, Untzillaitz, Aillutz eta Anboto; sartaldera, Kañabete, Aramotz, Lemoatx. Olerkaria Oba'koa dozu, Mugarrak bere arnasa epelez seaska kulunkatu eutsona.

Aita Atutxa beiñola, erbestez gogaitua, bere lurraren ezta goxartu nairik alderrai ebillela, Mugarra oiñera eldu zan, arkaitz-mokor onen barruko kutsu ta indarrez obeto jaubetzearren, bere magalpe samurrean to be egiñik.

Olerkariak, gau-etzangua gertau bitartean, onela abesten dau:

«Gogoeta goibelez
barrua ernari
ta babes egiteko
aitzulo illetari,
nondik emon burua
gaubeko loari?
Negarra litzakean
niretzat apari.

Zeru errukiorrak
orduan antola,
lorrez nenbillan oni
kentzeko nenbillan oni
kentzeko aizola,
orko atxarte baten
zegoan potxola
ta bertan abia lez
gordeta txabola.

*Ortxe aurkitu neban
gogozko babesa
atsedenaz amaitu
negian igesa
niretzat izanarren
atxarte oieza.
Or egin bear neban
itxarrik amesa.*

*Zoragarritzko abi
baita be gaugiro,
maitegorik ezin
leikena ediro;
goietan illargia
igitzen geldiro
ta bean arranotsa
nentzuan aldiro».*

Gaztetxo zala arkaitz arte areitan sarri ibilli zan. Eta poema au burutzean, Pazifiku itxaso urriñaren ur-egale-tan bizi izanagaitik be, askotan nabaitu oi eban barruan gaztetako gomutaen azkurea. «Gogapean zegon —diños-ku berak— zerbait ernemiñetan. Eta bein egarin goiztar batez lanean asiezkero eneban bakerik izan amaitu arte

Benetako erditzea zirudin olakoen estura ta miñekin. Aiena luzea sortu zan berez, oraña ta aspaldiko lena bidur meiax loturik. Atsekabeak eroan ninduan lenaren gau-beranduraño, gero sostoan egubarria erakusteko, lurreko atsegiñak zuzenbideko nekeetatik jaioten baitira. Arlo au doan bidean lendik ibillia naiz eta or danik geiena txastaua neukan edo gogoetan neketsuan sarri ausnartua. Beraz ez da ain arrigarri ortik zerbait azaltzea» (8-10 orr).

POEMA BIKAIÑA

J. M. Leizaola'k onan: «Ona, iya eunen bat orrialde-tan, erbesteratu abertzale baten abesti bioztiya. Bizkayera-raz egiña, gipuzkoar guztiz ondo ulertu dezaketen eran idatzia. Jator, jator, jator; orra olerki ontan oartzen degun arnas eta odola. Arnas eta odola garbiak ez al dira osasunaren ezaguera ber-bera? Arnas eta odola garbiak ez al dira Mugarra'ren sendotaduna gure erriari emango diyenak?...

«Aberriya barren-barrenen darama erbesteratutako abertzale onek. Ta badaki erbesteratzearekin urteak igaroaz, azkenean, aita- seme atzerrituak abizenetan euskal-dun jatorriya aitortzen ba dute, aberriaren izaera galduta izaten dutela... Gai ori zabalduaz, ez det uste iñoiz gutun ontan datorren «Erbestean» olerkiaren aldekorik egin danik. Sabin'en «Mendiko negarra»'ren alako bat da. Etzait ere gogoratzen Gernika'ren erreketeta zitala abesteko emengo «Gernika'rena» bezelakorik».

Zorrotza da olerkari au, ta itz bakoitzari bere esan-nai zeatza ezarten dautsa.